

Բ Ա Ռ Ա Ջ Ն Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՇԽԱՐՀԱՐԱՌ ԼԵՋՈՒՆ ՔԱՆԻ ՄԻ ԲԱՌԵՐԸ .

Խելօֆ. — Այս բառը խելօ բառին գործիականը լինելով՝ մակբայօրէն կրանի գրոց լեզուն մէջ՝ փոխանակ ըսելու՝ ճարտարութեամբ, հնարիւք, խոհեմութեամբ: Իսկ աշխարհաբանին մէջ սովորական նշանակութիւնն է՝ իբրեւ մակբայ եւ ածական՝ հանդարտ (ուշտ). «Խելօք կեցիր. խելօք տղայ»: Միայն Խրիմեցւոց լեզուն մէջ կգործածուի նաեւ իբրեւ խելացի, զիտն, խմասուն: «Շատ խելօք մարդ է»: — Լաւ էր բուն նախնական նշանակութիւնը պահպանել, բայց երկրորդ նշանակութիւնն եւս գովելի է. իսկ երրորդը անտարակոյս խոտելի:

Խլպիլիկ. — Յետին ժամանակի գրոց մէջ կդանուի, եւ Տաճկաստանի Հայոց աշխարհաբանին մէջ կգործածուի այս խլպիլիկ կամ խրպլիլի բառը՝ իբրեւ (շինծու բառով) մրդաւանջ (աճ. աղբը պատան): որ է Եւրոպացւոց վանիլո ըսածը: Իսկ Խրիմեցիք, ինչպէս նաեւ Մաճառաստանի ու Լեհաստանի Հայերը, խրպլիլի կըսեն թիթեռնիկին, որ է աճ. ֆեֆեհիկ, գուցէ նմանութիւն մը երեւակայելով մղձաւանջին ու թիթեռնիկին մէջ:

Խմբագիր. — Սա եւս այն նորահնար բառերէն մէկը գարծաւ մեր օրերը որ թէպէտ ըստ ինքեան գեղեցիկ են եւ հարազատ, բայց անհմուտ եւ խառնախօս գրիչներու տակ ընկնելով աղճատուած են, եւ օր ըստ օրէ աւելի կաղճատուին՝ աշխարհաբանին անսանձ եւ անձուռնի աղատութեան շնորհիւ: Յայտնի է գրագիտաց որ այս բառը Աստուածաշնչին ընտիր շարագրութեամբ գրուած նախագրութիւններէն մէկուն մէջ միայն կայ գործածուած՝ գաղղիարէն recueil (հաւաքումն) եւ ռուսերէն сборник բառերուն նշանակութեամբը. վասն զի այս է վկայութիւնը. «Ոչ եթէ գայլ եւ այլ ազգաց զթագաւորութենէն նշանակէ խմբագիրն (այսինքն հաւաքումն օրոց չօրից թագաւորութեանց), այլ զմիոյ՝ զԽորայեւականէն»:

Ո՛րքան հեռու է այս նշանակութիւնը նախ այն նշանակութենէն՝ որով անհմուտին մէկը վենետիկ տպուած Գործոց առաքելոց Մեկնութեան ճակատը գրած է «Մեկնութիւն Գործոց խմբագիր»: որով գոյականը գարծեր եղեր է ածական՝ առանց հարկի եւ ստիպման:

Ասկից առնելով՝ հաճոյ թուեցաւ ոմանց խմբագիր անուանել նաեւ այն անձինքը՝ որոց բանը գործն է գլխաւորապէս ասգիէս անգիէն քաղուածներ ընելով օրագիր հրատարակել, իբրեւ թարգմանութիւն գաղղիարէն rédacteur բառին, որ է յօրինիչ, շարագիր, շարարդ: Ասով եւս առաւել հեռացած կլինի խմբագիր բառը իւր սկզբնական նշանակութենէն: Յուսամք թէ բանասէրք չեն կրկներ մեզի այն սովորական եւ ծիծաղական խօսքը թէ «Ինչ վնաս. գործածելով կլարժին», վասն զի այդ ծուռ սկզբունքին գիմացը հարազատութիւն չկայ որ գիմանայ: Ատենով լատինամոլ հայ մատենագիրն մէկը կաղդէ եղեր թէ փոխանակ ցաւաֆ երկիր ըսելու՝ ըսուի շարունակ (որովհետեւ լատիններէն continens բառը թէ ցաւաֆ երկիր կնշանակէ եւ թէ շարունակ, այսինքն միայար, կից). եւ երբ ուրիշները կմեղագրեն իրեն թէ այդ ինչ անձուռնի նորածեւութիւն է, կպատասխանէ եղեր թէ «Հոգ չէ, եղբայր, հոգ չէ. ըսելով ըսելով կլարժին». Աղէկ որ մեր այժմու կիսեփեաց գրագէտներուն ծանօթ չէ եղեր շարունակ բառին ատենով այսպիսի պատիւ առածը. ապա թէ ոչ, այնքան կգործածէին որ թերեւս ուրիշ շատ բառերու պէս սա եւս յիրաւի սովորական կդառնար, եւ կլսէինք ու կկարդայինք թէ «Պատեքաղմը ծովէն ու շարունակէն սաստկացաւ. — շարունակիւ կերթաւ Պօլիս թէ շողենաւ. — շարունակային կենդանիք» եւ այլն: Ո՛ր գիտէ, գուցէ հեռզհեռէ ցալֆեցընէ բառին տեղն ալ ըսուէր շարունակիչ. գուցէ ժողովարարն բառին տեղն անգամ ըսող գտնուէր շարունակարար, որովհետեւ լատիններէն continentia բառը ժողովարարին կնշանակէ...

